

Олена Разінькова – спеціалізований магістр (Advanced MSc) в інженерії матеріалів, студентка факультету історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету, м. Чернівці, Україна.

Коло наукових інтересів: міждисциплінарні дослідження на перетині фізики, археології та культурної антропології; аналіз змін дослідницьких парадигм, історія та методологія наукових досліджень; історія та антропологія навчання від неолітичних трансформацій до сучасності; міфологічне мислення як форма передачі суспільного досвіду та моделей світу; соціально-психологічні механізми формування людини та суспільства. Особлива увага приділяється еволюції людського мислення, культурній пам'яті, символіки образів, а також чинникам формування сучасних освітніх і поведінкових моделей.

 lenaraz2@yahoo.co.uk

 <https://orcid.org/0009-0005-5874-4082>

УДК 373

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2026-2-36-47>

Подано до редакції: 17.03.2026

Прийнято після рецензування: 08.04.2026

Затверджено до друку: 11.05.2026

Опубліковано: 29.05.2026

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ ТА У ФЛАНДРІЇ (БЕЛЬГІЯ)

Анотація. У статті порушено актуальну проблему порівняння систем шкільної освіти України та фламандської частини Бельгії в контексті реформування вітчизняної освітньої галузі. Актуальність дослідження зумовлено необхідністю врахування успішного зарубіжного досвіду для вдосконалення структури та змісту української освіти. Метою дослідження є аналіз основних структурних характеристик бельгійської системи шкільної освіти та визначення її переваг і недоліків порівняно з українською моделлю. Методологічну основу становлять порівняльний аналіз та описовий метод. У публікації зроблено акцент на аналізі державних статистичних джерел України та Бельгії. Зосереджено увагу на особливостях розподілу навчальних закладів Бельгії за світською та католицькою ознакою, на ролі початкової школи у визначенні освітньої траєкторії учня, на принципі вибору школи учнями, різноманітності навчальних напрямів та їхнього впливу на подальшу професійну орієнтацію. Статистичні дані демонструють значно кращу успішність бельгійських школярів. Дослідження підтверджує, що бельгійська модель має сильні сторони – ранню професійну орієнтацію, велику кількість навчальних напрямів, але водночас ставить дитину перед важливим вибором у дуже ранньому віці, що не завжди є ефективним з погляду психології. Підкреслено перевагу українського підходу, де остаточний вибір професійного шляху відбувається пізніше, що дає більше часу для усвідомленого рішення.

Ключові слова: порівняльна освіта; громадська освіта; середня школа; початкова школа; Бельгія; Україна; шкільна реформа; освітня система; навчальні напрями; професійна орієнтація; освітня політика.

Вступ та сучасний стан досліджуваної проблеми. У сучасних умовах реформування освітньої системи України зростає інтерес до вивчення та запозичення досвіду провідних європейських країн. Освіта як соціальний інститут відіграє ключову

роль у формуванні конкурентоспроможної особистості та забезпеченні сталого розвитку суспільства. Порівняльна педагогіка надає інструментарій для аналізу різних моделей навчання та визначення ефективних практик, що можуть бути адаптовані до національного контексту. Однією з країн, досвід якої заслуговує на особливу увагу, є Бельгія – держава з унікальною структурою середньої освіти, що поєднує світські та релігійні традиції, а також має розгалужену систему навчальних напрямів. Насамперед варто зазначити, що Бельгія має федеральний устрій і поділяється на регіони: Фландрія (нідерландськомовна громада), Валлонія (французькомовна громада) та Брюссельський столичний регіон (тут в обігу нідерландська та французька мови). Також до складу країни входить нечисленна німецькомовна громада, так звані німецькі кантони. У цих адміністративних одиницях є певні розбіжності в системах освіти, зокрема у фінансуванні, структурі та розподілі предметів, але зберігаються основні загальні риси. Якщо коротко підсумувати відмінності між двома основними мовними областями Бельгії – Фландрією та Валлонією, то у Валлонії в якомога більшій кількості дітей є можливість здобути загальну освіту і влитися в загальну освіту після певних років спеціальної робітничої освіти. У Фландрії після розподілу на професійний напрям повернутися назад на загальний напрям фактично неможливо. Усе описане в цій роботі атрибується саме Фландрії, нідерландськомовному регіону Бельгії.

Питання порівняння освітніх систем України та країн Західної Європи порушуються в працях вітчизняних та закордонних дослідників, зокрема в контексті Болонського процесу та інтеграції в європейський освітній простір. Водночас аналіз початкової та середньої освіти Бельгії представлено в науковій літературі фрагментарно, здебільшого на рівні загальних характеристик. Актуальним залишається вивчення специфіки формування освітньої траєкторії учнів у бельгійських школах, особливостей диференціації та професійної орієнтації на ранніх етапах навчання.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є виявлення особливостей організації початкової та середньої освіти у фламандській Бельгії та зіставлення її з українською моделлю з огляду на освітню політику, структуру, принципи добору учнів та перспективи подальшого навчання.

Основні завдання дослідження:

- проаналізувати структуру початкової та середньої освіти в фламандській Бельгії;
- охарактеризувати основні освітні напрями та принципи формування їх;
- порівняти з українською системою освіти;
- виявити сильні та слабкі сторони кожної моделі;
- сформулювати висновки щодо можливостей адаптації окремих елементів бельгійської системи в українському контексті.

Методи дослідження. У роботі застосовано такі методи:

- порівняльний аналіз – для виявлення спільних і відмінних рис освітніх систем Бельгії та України;
- описовий метод – для подання емпіричних даних про структуру, зміст і функціонування шкільної освіти в Бельгії;
- аналіз документів і джерел – для опрацювання статистичних матеріалів, освітніх програм та нормативної бази.

Результати дослідження. Система освіти в Україні тривалий час перебуває у процесі реформування. З одного боку, з'являються нові знання та технології, які долучають до освітнього процесу. З іншого боку, використовують досвід інших країн, відмінний від вітчизняного. У Бельгії специфічна та неординарна система шкільної освіти. Ця робота містить узагальнювальний опис і основні аспекти фламандської початкової та середньої

освіти. Актуальність та новизна роботи полягають у тому, що в українськомовних джерелах не було знайдено подібного дослідження. У межах статті висвітлено лише основні риси шкільної освіти: її структуру, переваги й недоліки. Це основоположний аспект у всьому досвіді навчання в Україні та Бельгії.

У Бельгії створено своєрідну систему шкільної освіти, загалом нетипову для інших країн світу. Історично в Бельгії склалося так, що діють паралельно дві основні системи освітніх шкіл: світська та католицька, або, як їх іменують, офіційна (державна) та вільна школи. Існують також приватні навчальні заклади зі специфічними методиками навчання й форма домашньої освіти, однак вони не є поширеними. Також є невелика кількість шкіл інших, крім католицизму, релігійних конфесій. У нашій публікації ці нечисленні й нетипові для бельгійської освітньої системи форми навчання не розглядаються. Основну увагу зосереджено на аналізі католицьких і світських шкіл, між якими нині існують лише незначні відмінності. Особливо ці відмінності почали стиратися після так званої другої шкільної битви 50-х років минулого століття, коли католицька церква та держава склали “пакт ненападу” (так званий Шкільний пакт від 20 листопада 1958 р.). Школи отримують однакове фінансування, їхні дипломи про середню освіту рівнозначні, освітні програми однакові, учні світських шкіл мають допуск до причастя і вважаються повноправними парафіянами (Christens, 1994). Єдиною відмінністю цих шкіл є надання безкоштовного письмового приладдя, наявність релігійної символіки (зокрема, скульптурне зображення Розп’яття Христа над дверима класу, а також здебільшого скульптура Богородиці та/або Біблія (Dewickere, 2008)) і дві години релігії на тиждень у католицьких середніх школах. Зазначені релігійні заняття передбачають ознайомлення з основами релігієзнавства, а не вивчення Закону Божого.

Офіційно бельгійській середній освіті передує шість років початкової школи, яка є обов’язковою та загальною для всіх дітей. Середня школа відокремлена від початкової і має свій викладацький склад та локацію. Мережа початкових шкіл є доволі розгалуженою, тоді як середніх шкіл набагато менше і зазвичай вони є досить великими за кількістю учнів. Наприклад, у 2023/2024 навчальному році у Фландрії було 2723 базових школи (basisschool): початкові школи (lagere school) та дитсадки з трьох років (kleuterschool), які зазвичай функціонують як одна школа, де навчалися 462 тис. учнів, та 1130 середніх шкіл (middelbare school або secundair onderwijs), де навчалися 502 тис. учнів (Statistiek Vlaanderen, 2024a; 2024b).

Початкова освіта у фламандському регіоні Бельгії вирізняється якісною підготовкою і перебуває на рівні найкращих зарубіжних взірців (рис. 1). Помітні значні відмінності між рівнями знань у фламандському та валлонському регіонах на рівні початкової та середньої школи (рис. 2).

Попри те, що у Бельгії зберігається загальносвітова та загальноєвропейська тенденцію зниження успішності учнів, цей процес позначають як один із найбільш різких. Незважаючи на те, що у 2023 р. школярі Фландрії в тестах з математики набрали бали, вищі за середні по світу (521 порівняно з 503), освітяни все ж вважають такі показники тривожними. Причиною такого стану є 24-та позиція в рейтингу 54 країн, що брали участь у тестуванні.

Початкова школа Фландрії подібна до української початкової школи. Упродовж шести років усі предмети, за винятком релігії та інколи іноземної мови (у Фландрії це завжди французька), викладає один учитель, який є і класним керівником. Класний керівник щороку інший.

Середні показники успішності з математики
у школярів після 4го року навчання (тут 9-10-річних дітей)

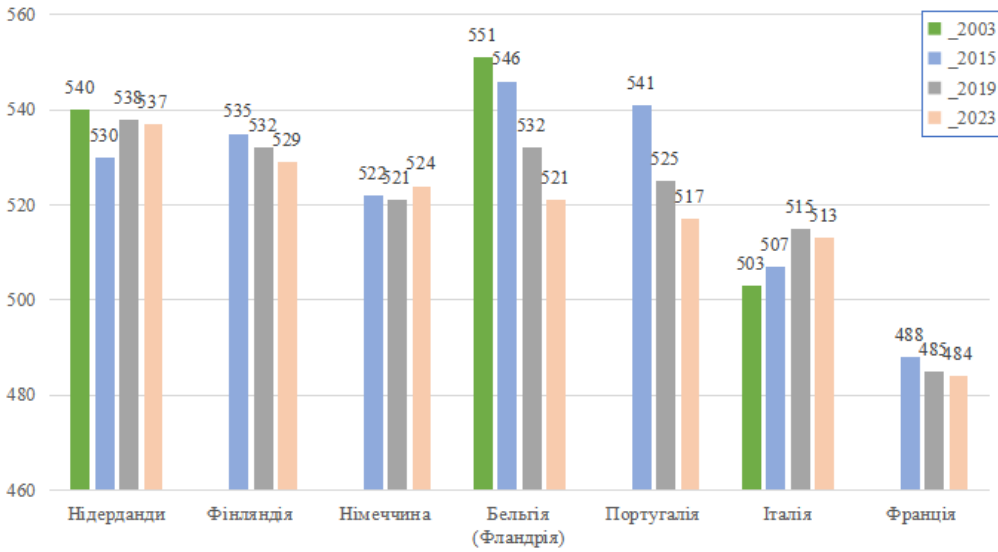

Рис. 1. Середні показники успішності з математики у школярів після 4-го року навчання (Джерело: Von Davier та ін., 2024).

Середні показники успішності з читання
у школярів після 4го року навчання (тут 9-10-річних дітей)

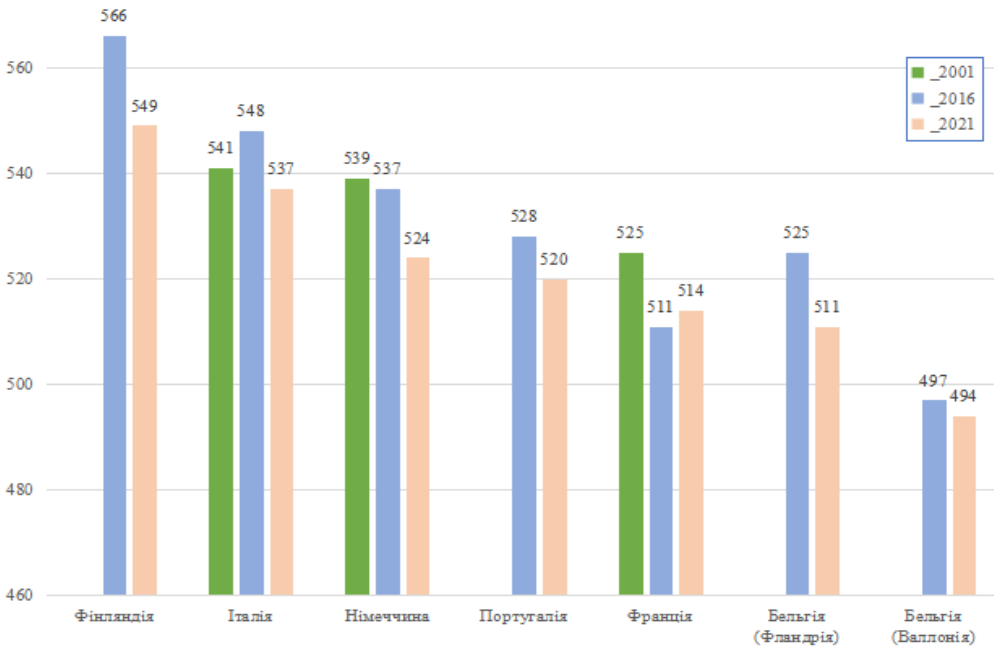

Рис. 2. Середні показники успішності з читання у школярів після 4-го року навчання (Джерело: PIRLS 2021; 2021).

З метою соціалізації школярів щороку класи перемішують. Наприкінці року дитина може вибрати двох однокласників / однокласниць, із якими вона хотіла б навчатися наступного року. Якщо діти обирають один одного, то цей вибір здебільшого враховують. Винятки становлять ситуації з учнями – порушниками дисципліни, яких примусово розподіляють по різних класах. У результаті постійного перемішування класів дитина до закінчення початкової школи добре знайома з усіма однолітками закладу.

У початковій школі викладають такі предмети: нідерландську мову (програма містить правопис та загальний аналіз текстів), математику, природознавство, релігію та фізичне виховання. Літературу в українському розумінні тут не викладають. З п'ятого класу вводять вивчення французької мови. Релігію викладають католицьку. Але в офіційних (державних) школах батьки можуть зробити запит на вивчення православної, протестантської, англіканської, єврейської та мусульманської релігії чи моралі (це предмет, не прив'язаний до певної релігії). У католицьких школах зазвичай немає можливості вибрати іншу релігію, крім католицької, однак дітям не потрібно сповідувати католицизм, щоб відвідувати католицькі школи та вивчати там релігію. Предмет «Релігія» наявний у планах усіх початкових шкіл, проте в середній державній школі його немає. Релігію можуть викладати вчителі, не обов'язково служителі церкви. Діти вивчають не Закон Божий, а біблійні притчі. Останнім часом помітна стійка тенденція серед батьків до надання переваги вивченню моралі замість релігії та збільшення запиту на вивчення інших релігій, крім католицизму. Наприклад, в офіційних початкових школах у 2009/2010 навчальному році відсоток учнів, що вивчали католицизм, протестантизм, іслам та мораль, був відповідно 82,7, 0,7, 5,4 та 9,7%, а в 2023/2024 навчальному році – 71,9, 1,2, 10,5 та 14,1% (Vlaams ministerie van onderwijs en vorming, n. d.).

Уряд не встановлює фіксованого розкладу уроків. Школи у Фландрії мають певну автономію. Відповідно, кожна школа сама передбачає зміст початкової освіти, самостійно визначає розклад, добирає методи навчання і форми роботи. Наприклад, є школи, які організують навчання на основі типових філософських та/або педагогічних принципів (наприклад, Далтона, Фрейне, Штайнера). Проте кожен заклад має забезпечити дотримання встановлених термінів оволодіння знаннями, щоб дитина, яка переходить до середньої школи, могла досягти певного рівня знань. Тому в початковій школі наприкінці кожного навчального року передбачено підсумкові контрольні роботи для перевірки знань учнів. За результатами їх класна рада (вчителі) дає рекомендації на подальше навчання в середній школі (Onderwijskieser, 2025).

Розглянемо особливості середньої школи у Фландрії. У віці 12 років дитину зараховують до 1-го класу середньої школи, насправді це сьомий рік навчання. Середня освіта, на відміну від початкової, не є однорідною та усередненою.

У середній школі наявні ті самі тенденції, що й у початковій: відмінності в успішності між регіонами країни, зниження успішності школярів упродовж років (рис. 3, 4).

Далі наведено також дані для середнього значення по країнах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та для середнього по країнах, що брали участь у PISA-тестуванні. Кількість останніх значно більша і може демонструвати загальносвітову тенденцію зміни успішності учнів. Щодо країн ОЕСР, то ця організація об'єднує 38, переважно розвинутих, країн світу, що характеризуються високим рівнем доходів громадян, високим індексом людського розвитку. Майже всі країни Європейського Союзу входять до її складу, за винятком Болгарії, Румунії, Хорватії, Кіпру і Мальти.

У тестуванні п'ятнадцятирічних школярів брала участь також наша країна, тому можемо порівняти результати України та Бельгії. На відміну від Бельгії, середній

результат якої перевищує середнє по світу (середнє PISA) та середнє по країнах ОЕСР (середнє ОЕСР), Україна має невисокі результати. Зокрема, у 2022 р. результати з читання були на сім одиниць нижчими, ніж середнє по світу. Ми простежуємо катастрофічне падіння результатів читання в Україні у 2022 р. – на 38 пунктів порівняно з 2018 р. Світовий показник падіння результатів з читання за той самий проміжок часу становив вісім пунктів. З математики Україна на шість одиниць вище, ніж світове значення. Попри це, результати і тут не є оптимістичними, оскільки світовий показник між 2018 та 2022 р. знизився і в Україні, й у світі, але світовий показник впав набагато стрімкіше, ніж в Україні (20 пунктів проти 10).

Різниця результатів тестування між Україною та Бельгією у 2022 р. з математики та читання становила відповідно 43 та 51 пункти. Якщо ж порівнювати Україну та Фландрію, найбільш успішний регіон Бельгії, то тут різниця становить 55 пунктів для читання та 55 пунктів для математики, відповідно, 12,8 та 12,3% різниці для України. Такі результати мають стати поштовхом до роздумів і дій.

Середні показники успішності з читання у 15-річних

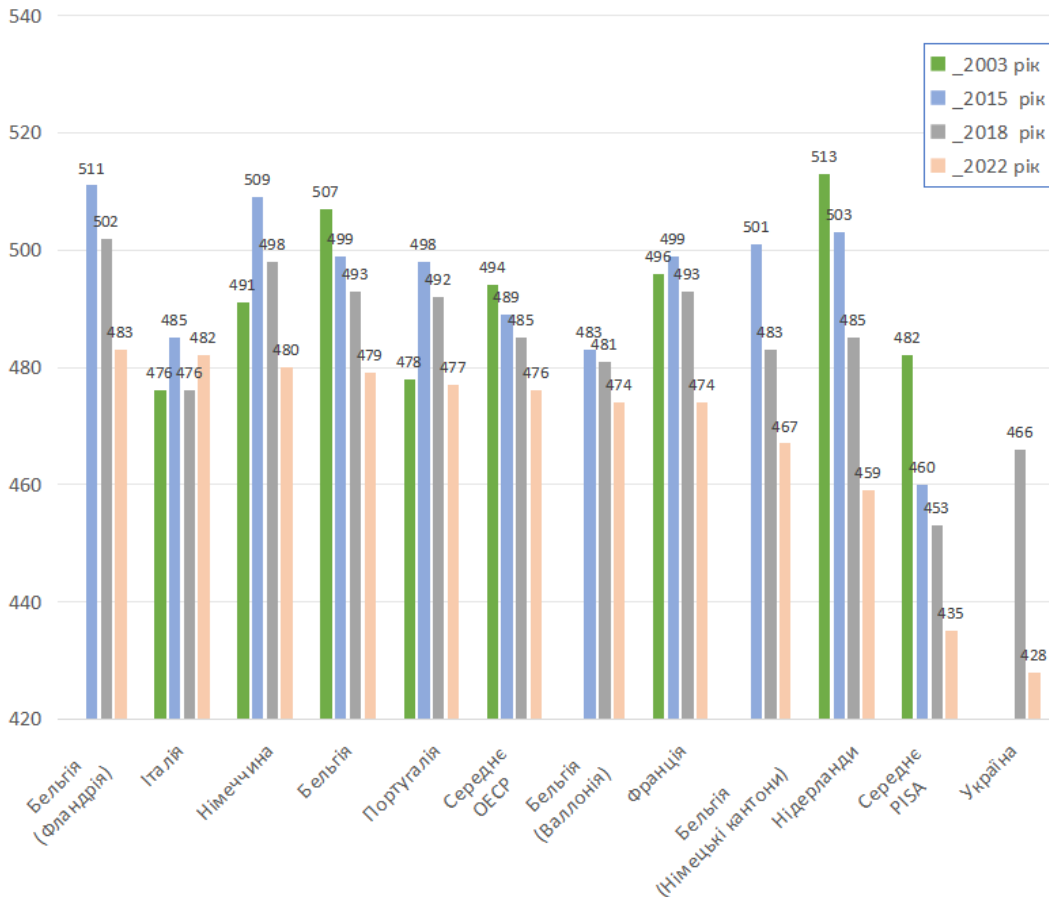

Рис. 3. Середні показники успішності з читання у 15-річних школярів

Джерело: OECD, 2023; 2019; 2016; OECD et al., 2005).

Середні показники успішності з математики у 15-річних

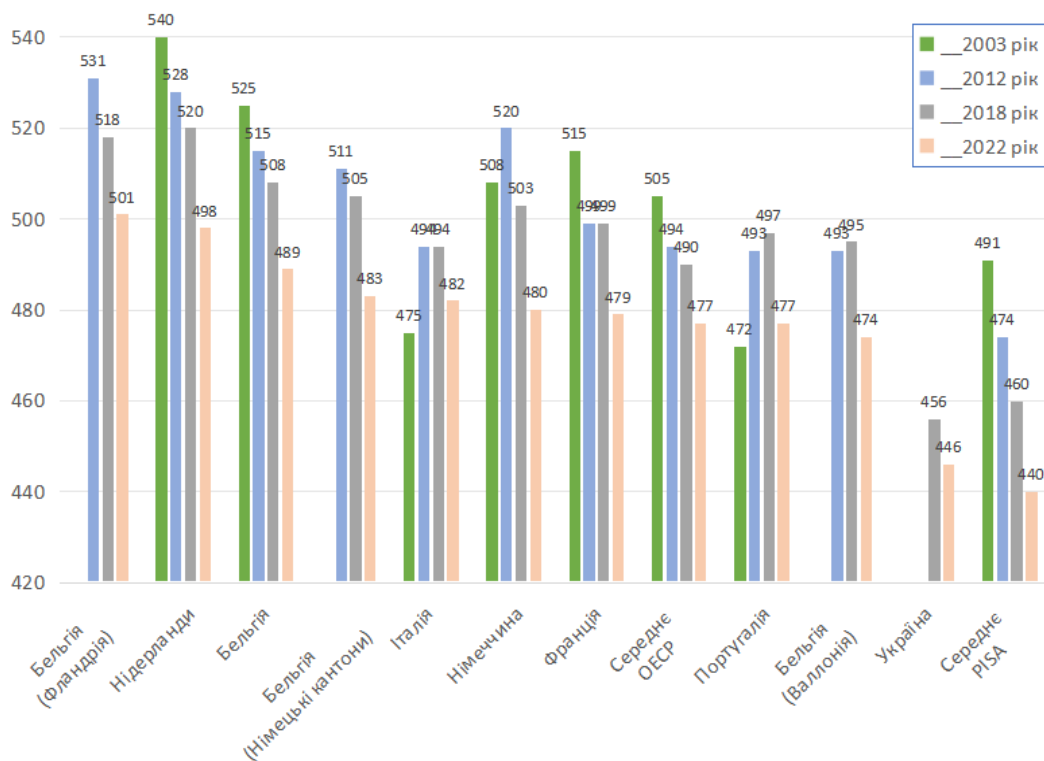

Рис. 4. Середні показники успішності з математики у 15-річних школярів

Джерело: OECD, 2023; 2019; 2014; OECD et al., 2005.

У середніх школах Бельгії наявна велика різниця між напрямками середньої освіти, яких є велика кількість. Оскільки напрямів навчання багато, то кожна окрема школа може запропонувати лише обмежений перелік їх.

Право вибору надано дитині з першого року середньої освіти. Офіційно класна рада початкової школи готує висновок про здібності учня та рекомендації для подальшого навчання. Ці рекомендації не є вирішальними. Тому, якщо дитина склала всі випускні заліки початкової школи, батьки можуть наполягати на власному виборі. У разі незадовільних результатів навчання учням пропонують продовжити здобуття середньої освіти лише за робітничим напрямом (BSO – *Beroepssecundair Onderwijs*). Цей тип навчання можна розпочати як після шостого, так і після п'ятого року початкової школи, при цьому успішне складання підсумкових тестів не є обов'язковим. Крім BSO, на першому році в середній школі є «загальна середня освіта» (ASO – *Algemeen Secundair Onderwijs*), яка має 2 напрями: «Латина» та «Сучасні мови». У подальшому напрями розподіляться на переважно математичні, гуманітарні, економічні або суспільствознавчі, з'являється можливість для спрощеного напрямку «Технічна освіта» (TSO – *Technisch Secundair Onderwijs*) та мистецького напрямку (KSO – *Kunst Secundair Onderwijs*). Так, наприкладі окремо взятої школи *Heilig Hart Heverlee*, можна побачити, що вже на 2-му році середньої школи пропонують 11 напрямів навчання, на 3-му році – 21 напрям, на

5-му році – 33 напрями (Heilig Hart Instituut, n. d.). Усе це спричиняє багато питань у батьків та учнів, що змушує школу проводити пояснювальні сесії та презентації.

Оскільки вибір майбутньої професії фактично закладений вже на початку навчання в середній школі, то більшість батьків приділяють велику увагу вибору школи, оскільки треба враховувати майбутнє розгалуження напрямів навчання, місцезнаходження школи (школа не прикріплена до місця проживання) та шанси дитини потрапити до цієї школи. Місця у школах розігрують у лотерею, оскільки у популярні школи є багато претендентів. Лотерея стала відповіддю держави на практику зарахування за принципом "перший прийшов – перший записався", коли батьки встановлювали наметові містечка та тижнями чергували біля шкільних воріт в очікуванні початку приймання заяв, аби потрапити до списку в порядку живої черги.

Вибір напрямку навчання в середній школі є справді формувальним для майбутнього. Попри те, що формально всі випускники середньої школи мають право на здобуття вищої освіти і більшість факультетів не мають вступних іспитів, на практиці все залежить від обраного навчального напрямку середньої освіти. Так, учні гуманітарного профілю часто не мають достатньої підготовки для опанування технічних спеціальностей в університеті. А для випускників робітничого напрямку (BSO) успішне здобуття вищої освіти є майже недосяжним.

Якщо порівняти майже однаковий за назвою напрям BSO та ASO, то побачимо, що на BSO дають спеціалізовані навички (догляд за людьми тощо), а вже на 3-му році середньої школи кількість годин на вивчення мов тут зменшено у два – три рази, фізику, географію, історію не викладають зовсім. Наприклад, візьмемо шкільний розклад на 3-му році навчання в типовій середній школі «Ботанік» у Мехелені. Вибрана школа пропонує зовні дуже схожі напрями гуманітарного навчання для загальної (ASO) і робітничої (BSO) освіти («Суспільство та добробут» («Maatschappij & welzijn») і «Турбота та добробут» (“Zorg & welzijn”). На вивчення нідерландської, французької та англійської мов для загального й робітничого напрямків відведено відповідно 4, 3, 3 та 2, 1 годин на тиждень (BA Botaniek, n. d.).

У подальшому на робітничому напрямі збережено природничі науки, проте у спрощеному варіанті. Навіть порівнюючи години, виділені на них, ми бачимо відмінність. Якщо взяти ту саму школу, де ми розглядали 3-й рік середньої школи, і проаналізувати тижневий розклад на 6-му році середньої освіти, то бачимо таке: на загальному напрямі є математика (5 годин), географія (1 година), історія (2 години), біологія (3 години), хімія (3 години), фізика (3 години), лабораторні роботи (2 години), інформатика (1 година). На робітничому напрямі ці 20 годин замінено на дисципліну «загальні предмети» обсягом 5 годин на тиждень. Решту часу молодь вивчає професійну спеціалізацію: турбота за хворими та кулінарія. Після закінчення такого робітничого напрямку випускники можуть одразу працювати санітаром / санітаркою або стати помічниками на кухні. На медсестру / медбрата або кухаря треба вчитися окремо. Тому більшість батьків усе ж демотивують дітей йти на BSO. Наприклад, у 2024 р. тільки 9,9% учнів отримали диплом середньої школи напрямку BSO (Statistiek Vlaanderen, 2024c). Як і будь-яка європейська країна, Бельгія має розвинуту сферу послуг та високотехнологічне виробництво, що передбачає документ про вищу освіту. У 2021 р. 44,8% бельгійців віком від 25 до 64 років, мали дипломи про вищу освіту; Steunpunt Werk, 2024) (у 2001 р. – 27,9% (Booghmans et al., 2009)). Для порівняння: в Україні у 2021 р. 31,7% (Держстат, 2025) (у 2001 р. – 12,4%; Держстат, 2023–2024).

З огляду на зазначені особливості, український досвід шкільної освіти видається привабливішим, адже рішення щодо продовження навчання на академічному напрямі дитина ухвалює у більш свідомому віці – у 15–16, а не у 12 років. В Україні немає також такого розриву між початковою та середньою школою, коли у 12 років дитина вимушена шукати нових друзів, пристосовуватися до нової школи, нових предметів та методів навчання. В Україні є багато спеціалізованих ліцеїв та гімназій, які пропонують поглиблене вивчення окремих предметів на додаток до загальноосвітньої програми. Водночас дитина, яка не

навчалася в одному з таких закладів, все одно опановує математику, природничі й гуманітарні предмети в достатньому обсязі для подальшого здобуття вищої освіти.

Обговорення. Аналіз бельгійської системи середньої освіти виявив низку унікальних характеристик, які суттєво відрізняють її від української моделі. Серед ключових відмінностей можна виокремити ранню диференціацію освітніх шляхів, значну автономію шкіл у формуванні навчальних програм і велику кількість навчальних напрямів. Ці фактори сприяють ранній професійній орієнтації учнів, але водночас можуть обмежити їхню гнучкість у подальшому виборі професії, особливо якщо первинний вибір виявляється невдалим.

У Бельгії структура середньої школи тісно пов'язана із соціальною політикою держави: розподіл учнів на освітні рівні частково закріплює соціальні відмінності. В Україні, навпаки, загальна середня освіта зберігає більш уніфікований характер, надаючи змогу учням триваліший час залишатися в умовно рівних освітніх умовах.

І хоч українська модель може здаватися менш спеціалізованою, вона забезпечує більший обсяг базових знань у різних галузях, що забезпечує учням свідомий вибір свого майбутнього фаху в старшій школі або після її завершення.

Оцінюючи ефективність обох систем, варто враховувати й культурно-соціальні контексти, у яких вони функціонують. Імплементація елементів бельгійського досвіду в Україні потребує обережного підходу з урахуванням національних освітніх традицій і реальних можливостей шкільної інфраструктури.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Порівняльний аналіз середньої освіти в Україні та Бельгії засвідчив, що кожна з моделей має переваги й недоліки. Бельгійська система вирізняється ранньою спеціалізацією та варіативністю освітніх траєкторій, що може підвищити мотивацію учнів, орієнтованих на конкретні професії. Водночас такий підхід створює ризики передчасного професійного звуження та соціального розшарування.

Українська система середньої освіти забезпечує ширший загальноосвітній фундамент і відтерміновує професійний вибір до старших класів. Це дає змогу учням глибше усвідомити свої інтереси та здібності.

Отже, досвід Бельгії може бути корисним для України в частині розширення варіативності освітніх програм, розвитку системи професійного консультування, а також удосконалення механізмів вступу до шкіл. Водночас необхідно зберегти баланс між спеціалізацією та доступом до базової загальної освіти для всіх школярів.

Бельгійська система середньої освіти склалася під впливом зовнішніх обставин, коли країні потрібно було багато низькокваліфікованих робітників на шахти та заводи і уряд вважав за недоцільне витрачати кошти на розвиток внутрішнього світу майбутніх чорноробів. В умовах зсуву державної політики та орієнтування на більш виробничо-промислову функцію народного господарства з'являється можливість для використання досвіду організації шкільної освіти Бельгії в Україні.

Перспективи подальших наукових розробок можливі у більш глибокому вивченні механізмів функціонування середньої освіти в різних мовних громадах Бельгії, зокрема у порівнянні фламандської та валлонської моделей шкільного навчання. Доцільним є також дослідження впливу ранньої професійної орієнтації на подальшу академічну та професійну траєкторію учнів. Особливої уваги потребує аналіз соціальної мобільності випускників різних освітніх напрямів бельгійської школи та можливостей адаптації окремих елементів бельгійського досвіду до української системи освіти в умовах сучасних реформ. Перспективним є також вивчення психологічних аспектів ранньої диференціації навчання та її впливу на формування особистості школярів.

Використані джерела

- Державна служба статистики України (Держстат). (2023–2024). *Всеукраїнський перепис населення 2001*. <http://2001.ukrcensus.gov.ua/publications/#p3>
- Державна служба статистики України (Держстат). (2025). *Банк даних. Обстеження робочої сили*. https://stat.gov.ua/uk/explorer?urn=SSSU%3ADF_LABOR_FORCE%2819.0.0%29&filter=EDUC_POPUL_PERC.%2A.%2A.%2A.%2A.%2A.%2A.%2A.%2A
- BA Botaniek. (n.d.). *Ons studieaanbod*. <https://babotaniek.be/studieaanbod>
- Booghmans, M., Cortese, V., Desmarez, P., Hamzaoui, M., Loyen, R., Stevens, E., Van Der Hallen, P., Valke-neers, A., Veinstein, M., & Vermandere, C. (2009). *Scholarisatie en arbeid*. FOD Economie, K.M.O., Mid-denstand en Energie. https://doc.statbel.fgov.be/publications/S210.A1/S210.A1N_Volkstelling_2001_Deel_07.pdf
- Christens, R. (1994). *100 jaar Heilig-Haartinstituut Annuntiaten Heverlee*. Leuven: v.z.w. Congregationeel Fonds, Annuntiaten Heverlee i.s.m. KADOC.
- Heilig Hart Instituut. (n. d.). *Studierichtingen*. <https://hhscholen.be/studieaanbod/>
- OECD (2023). *PISA 2022 Results ((Vol. I, Annex B1): The State of Learning and Equity in Education, PISA*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/53f23881-en>
- OECD. (2005). *PISA 2003 technical report*. <https://doi.org/10.1787/9789264010543-en>
- OECD. (2014). *PISA 2012 results: What students know and can do (Vol. I, revised edition, February 2014)*. <https://doi.org/10.1787/9789264208780-en>
- OECD. (2016). *PISA 2015 results (Vol. I, Annex B1)*. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2016/12/pisa-2015-results-volume-i_g1g7397c/9789264266490-en.pdf
- OECD. (2019). *PISA 2018 results (Vol. I, Annex B1)*. https://www.oecd.org/en/publications/pisa-2018-results-volume-i_5f07c754-en/full-report/component-28.html#an10
- Onderwijskiezer. (2025). *Lager Onderwijs*. https://www.onderwijskiezer.be/v2/basis/basis_detail.php?detail=2
- PIRLS. (2021). *IEA's Progress in International Reading Literacy Study*. <https://pirls2021.org/visual-1-3/>
- Statistiek Vlaanderen. (2024a). *Onderwijsinstellingen*. <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/onderwijs-en-vorming/onderwijsinstellingen>
- Statistiek Vlaanderen. (2024b). *Schoolbevolking basis- en secundair onderwijs*. <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/onderwijs-en-vorming/schoolbevolking-basis-en-secundair-onderwijs>
- Statistiek Vlaanderen. (2024c). *Studiebewijzen: diploma's secundair onderwijs*. <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/onderwijs-en-vorming/studiebewijzen-diplomas-secundair-onderwijs>
- Steunpunt Werk. (2024). *Arbeidsmarktpositie (ILO)*. <https://www.steunpuntwerk.be/cijfers/arbeidsmarktpositie-ilo>
- Vlaams ministerie van Onderwijs en Vorming. (n. d.). *Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2023-2024*. <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/onderwijsstatistieken/statistisch-jaarboek/statistisch-jaarboek-van-het-vlaams-onderwijs-2023-2024>
- Von Davier, M., Kennedy, A., Reynolds, K., Fishbein, B., Khorramdel, L., Aldrich, C., Bookbinder, A., Bezirhan, U., & Yin, L. (2024). *TIMSS 2023 international results in mathematics and science*. Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center. <https://doi.org/10.6017/lse.tpisc.timss.rs6460>

References

- BA Botaniek. (n.d.). *Ons studieaanbod*. <https://babotaniek.be/studieaanbod> (in Flemish)
- Booghmans, M., Cortese, V., Desmarez, P., Hamzaoui, M., Loyen, R., Stevens, E., Van Der Hallen, P., Valke-neers, A., Veinstein, M., & Vermandere, C. (2009). *Scholarisatie en arbeid*. FOD Economie, K.M.O., Mid-denstand en Energie. https://doc.statbel.fgov.be/publications/S210.A1/S210.A1N_Volkstelling_2001_Deel_07.pdf (in Flemish).
- Christens, R. (1994). *100 jaar Heilig-Hartinstituut Annuntiaten Heverlee*. Leuven: v.z.w. Congregationeel Fonds, Annuntiaten Heverlee i.s.m. KADOC (in Flemish).
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (Derzhstat). (2023–2024). *Vseukrainskyi perepys naseleattia 2001* (in Ukrainian).
- D Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (Derzhstat). (2025). *Bank danykh. Obstezhennia robochoi syly*. https://stat.gov.ua/uk/explorer?urn=SSSU%3ADF_LABOR_FORCE%2819.0.0%29&filter=EDUC_POPUL_PERC.%2A.%2A.%2A.%2A.%2A.%2A.%2A (in Ukrainian).
- Dewickere, L. (2008). *Katholiek-christelijke traditie in katholieke lagere scholen in stedelijke en landelijke omgeving. Is de katholiek-christelijke traditie in een katholieke stadsschool even sterk aanwezig als in een katholieke dorpschool?* Universiteit Gent, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen. https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/293/481/RUG01-001293481_2010_0001_AC.pdf (in Flemish).
- Heilig Hart Instituut. (n. d.). *Studierichtingen*. <https://hhscholen.be/studieaanbod/> (in Flemish).
- OECD (2023). *PISA 2022 Results ((Vol. I, Annex B1): The State of Learning and Equity in Education, PISA*. Paris: OECD Publishing, <https://doi.org/10.1787/53f23881-en> (in English).
- OECD. (2005). *PISA 2003 technical report*. <https://doi.org/10.1787/9789264010543-en> (in English).
- OECD. (2014). *PISA 2012 results: What students know and can do* (Vol. I, revised edition, February 2014). <https://doi.org/10.1787/9789264208780-en> (in English).
- OECD. (2016). *PISA 2015 results* (Vol. I, Annex B1). https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2016/12/pisa-2015-results-volume-i_g1g7397c/9789264266490-en.pdf (in English).
- OECD. (2019). *PISA 2018 results* (Vol. I, Annex B1). https://www.oecd.org/en/publications/pisa-2018-results-volume-i_5f07c754-en/full-report/component-28.html#an10 (in English).
- Onderwijskiezer. (2025). *Lager Onderwijs*. https://www.onderwijskiezer.be/v2/basis/basis_detail.php?detail=2 (in Flemish).
- PIRLS 2021. (2021). *IEA's Progress in International Reading Literacy Study*. <https://pirls2021.org/visual-1-3/> (in English).
- Statistiek Vlaanderen. (2024a). *Onderwijsinstellingen*. <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/onderwijs-en-vorming/onderwijsinstellingen> (in Flemish).
- Statistiek Vlaanderen. (2024a). *Schoolbevolking basis- en secundair onderwijs*. <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/onderwijs-en-vorming/schoolbevolking-basis-en-secundair-onderwijs> (in Flemish).
- Statistiek Vlaanderen. (2024b). *Studiebewijzen: diploma's secundair onderwijs*. <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/onderwijs-en-vorming/studiebewijzen-diplomas-secundair-onderwijs> (in Flemish).
- Steunpunt Werk. (2024). *Arbeidsmarktpositie (ILO)*. <https://www.steunpuntwerk.be/cijfers/arbeidsmarktpositie-ilo> (in Flemish).
- Vlaams ministerie van Onderwijs en Vorming. (n. d.). *Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2023-2024*. <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/onderwijsstatistieken/statistisch-jaarboek/statistisch-jaarboek-van-het-vlaams-onderwijs-2023-2024> (in Flemish).
- Von Davier, M., Kennedy, A., Reynolds, K., Fishbein, B., Khorramdel, L., Aldrich, C., Bookbinder, A., Bezirhan, U., & Yin, L. (2024). *TIMSS 2023 international results in mathematics and science*. Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center. <https://doi.org/10.6017/lse.tpisc.timss.rs6460> (in English).

Olena Razinkova, *Advanced MSc in Materials Engineering, student of the Faculty of History and International Relations, Zaporizhzhia National University, Chernivtsi, Ukraine.*

Research interests: *interdisciplinary studies at the intersection of physics, archaeology, and cultural anthropology; analysis of shifts in research paradigms; history and methodology of scientific research; history and anthropology of learning from Neolithic transformations to the present; mythological thinking as a form of transmitting social experience and world models; socio-psychological mechanisms of human and societal formation. Particular attention is devoted to the study of the evolution of human cognition, cultural memory, symbolic representations, and the factors shaping contemporary educational and behavioral models.*

A COMPARATIVE ANALYSIS OF SCHOOL EDUCATION IN UKRAINE AND FLANDERS (BELGIUM)

Abstract. The article addresses the pressing issue of comparing the school education systems of Ukraine and the Flemish part of Belgium in the context of reforming the national educational sector. The relevance of the study is driven by the need to take into account successful international experiences to improve the structure and content of Ukrainian education. The aim of the research is to analyze the main structural features of the Belgian school education system and to identify its advantages and disadvantages in comparison with the Ukrainian model. The methodological basis of the study includes comparative analysis and the descriptive method. The paper emphasizes the analysis of official statistical sources from both Ukraine and Belgium. Attention is focused on the distribution of schools in Belgium into secular and Catholic categories, the role of primary education in shaping a student's educational trajectory, the principle of school choice, the diversity of educational tracks, and their impact on future career orientation. Statistical data show significantly higher academic performance among Belgian students. The study confirms that the Belgian model has strong features, such as early career orientation and a wide variety of educational tracks, but also poses challenges by requiring children to make crucial decisions at a very young age, which may not always be psychologically effective. The Ukrainian approach is highlighted for its advantage of postponing the final choice of a professional path, giving students more time for a well-considered decision.

Keywords: comparative education; public education; secondary school; primary school; Belgium; Ukraine; school reform; educational system; educational tracks; career orientation; education policy.